

Analýza programů a postojů politických stran k porozvodové výchově

Ing. Aleš Hodina
Spravedlnost dětem

říjen - listopad 2009

1. Porozvodová výchova je vážný celospolečenský problém

Dle statistik amerického ministerstva zdravotnictví a sociálních služeb jsou děti vyrůstající v rodině bez otce významně ohroženy těmito riziky:

- 5 x větší pravděpodobnost, že spáchají sebevraždu
- 9 x větší pravděpodobnost, že nedokončí školu
- 9 x větší pravděpodobnost, že skončí v převýchovném domově
- 10 x větší pravděpodobnost, že upadnou do závislosti na drogách
- 14 x větší pravděpodobnost, že se dopustí znásilnění
- 20 x větší pravděpodobnost, že budou trpět poruchami chování
- 20 x větší pravděpodobnost, že skončí ve vězení
- 32 x větší pravděpodobnost, že utečou z domova

Zdroj: Tyl, J. (2006): Strídavá péče je prokázane pro děti lepší. PRÁVO A RODINA, 11/2006

V České republice se rozvodovost dotýká značného počtu dětí a rodičů:

- **30.000 českých dětí letos přijde o rodinu**
- **28.000 českých dětí letos přijde o svého otce ***
- **1.000.000 žijících českých otců přišlo o své děti ***

** děti jsou ve výlučné péči matky, s otcem se jen více nebo méně stýkají*

2. Problémy porozvodové výchovy a zájmy velkých stran se však zcela míjejí

Rodinná politika je v programech politických stran až na výjimky zredukována na přídavky na děti a jiné formy „úplatků“ rodičům. Tyto finanční příspěvky jsou ale obvykle vypláceny jednomu z rodičů i po rozpadu rodiny a působí tedy pouze propopulačně, nikoliv prorodinně (nijak nepodporují zachování rodiny ani péče obou rodičů). Dalo by se dokonce říci, že působí spíše protirodinně, protože pomáhají více osamocenému rodiči než úplné fungující rodině a snižují tak ekonomickou motivaci rodičů k zachování úplné rodiny.

V programech rozhodujících politických stran nenajdeme téměř nic, co by podporovalo udržení rodiny nebo zachování péče obou rodičů po rozvodu:

TOP 09: program se rodinnou problematikou vůbec nezabývá

ČSSD, KSČM: pouze finanční podpora rodičů

ODS: finanční podpora rodičů, zmínka o větším zapojení otců:

„Chceme více motivovat zapojení tatínků do péče o děti krátce po jejich narození. Proto prosazujeme zavedení otcovské dávky po dobu jednoho týdne v průběhu prvních šesti týdnů života dítěte.“

Strana Zelených: finanční podpora rodičů, zmínka o větším zapojení otců:

„Podporujeme větší zapojení otců do péče o nejmenší děti. Chceme doplnit mateřskou dovolenou o měsíční otcovskou dovolenou po porodu, která tatínkům opravdu umožní začít s rodičovstvím.“

KDU-ČSL: finanční podpora rodičů, podpora odborné pomoci rodinám:

„Budeme dále podporovat služby zaměřené na odbornou pomoc rodinám, jmenovitě mateřská a komunitní centra, centra pro rodiny, manželské a rodinné poradenství a organizaci náhradního rodičovství.“

Zdroj: programy uveřejněné na webových stránkách politických stran (listopad 2009)

3. Postoje politických stran a hnutí k rodinné problematice v roce 2009

Sdružení Spravedlnost dětem oslovilo počátkem října 2009 všechny významnější politické strany a hnutí působící v České republice a položilo jim 4 otázky, týkající se rodiny a péče o děti. Zájem politických stran o rodinnou problematiku dokresluje fakt, že na tyto otázky odpovědělo pouze 9 politických stran, zatímco od 20 stran a hnutí odpověď nepřišla (včetně ODS, ČSSD a Strany Zelených).

3.1. Odpovědi v řazení dle jednotlivých otázek

Odpovědi byly ponechány v autentické podobě, zvýraznění provedeno autorem.

A) Souhlasíte s tím, že dítě by pokud možno mělo být vychováváno oběma svými rodiči?

ALTERNATIVA: ANO

Česká pirátská strana: ANO

Dělnická strana: *Ano, zárukou zdravého a dobrého vývoje je výchova oběma rodiči. Dělnická strana staví na tradiční rodině, tedy muž a žena, kdy oba svým přirozeným příkladem a danými vlastnostmi uvádějí dítě postupně do života. Naše požadavky a programové body v sociální oblasti jsou výrazně prorodinné. Důsledně odmítáme registrované partnerství a adopci dětí homosexuálními páry.*

Komunistická strana Čech a Moravy: Ano

Konzervativní strana: *Máme za to, že výchova dítěte oběma svými rodiči je optimální jak pro jeho rozvoj, tak pro fungování společnosti jako takové. Úplná rodina je nejlepší známou „továrnou na charakter“.*

Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová: *ANO v manželské rodině, protože tato je nejvhodnější k řádné výchově dětí.*

SDŽ - Strana důstojného života: *Byla jsem zpravodajkou zákona o sociální ochraně dětí a právě do něj jsem tehdy vložila paragraf o společné výchově dětí i po rozvodu, tak jak je to běžné v řadě především skandinávských zemí. Proto i nadále tento model naše strana propaguje.*

Strana svobodných občanů: *Ano, Svobodní považují tradiční rodinu s oběma rodiči a řádně uzavřeným sňatkem za nejlepší instituci k výchově dětí.*

Věci veřejné: *bezesporu ano, jsem psycholog a vím, jak potřebuje pro život mít oba vzory, vždy v určitém vývojovém stupni je role jednoho důležitější, nicméně je třeba kontinuita obou vzorů*

B) Jaké konkrétní kroky chcete prosadit proti vysoké rozvodovosti a častým rozpadům rodiny? (U nás se rozvádí přibližně každé druhé manželství.)

ALTERNATIVA: *Velmi těžko definovatelné obecné „zákony“, protože to je odvislé od primární schopnosti partnerů žít spolu, založit a zachovat rodinu – to se domnívám žádným nařízením nezajistíte! Morálka a odpovědnost patří do základní výbavy jedince pro život a nemá-li to v ní, pak nic nenadělám(e)+(te)*

Česká pirátská strana: *Jakákoli restrikce je problematická - situace v okolních zemích není až tak rozdílná - jde o přirozený vývoj společnosti - bez ohledu na to co si myslíme, co chceme, co proti tomu/pro to budeme dělat - se daný problém nevyřeší. Řešením je naopak tuto skutečnost vzít na vědomí a přizpůsobit tomu i rozhodování soudů ...*

Dělnická strana: *Samozejmě se nedá uzákonit zákaz rozvodů, ale může se vytvořit takové celospolečenské klima, které by podporovalo soudržnost manželů a institut úplné tradiční rodiny by tím získal na vážnosti. Dávat za vzor úplné rodiny a dlouholetá manželství, než ukazovat promiskuitní, rozvádějící se celebrity a vytvářet tak normu, že rozvod a neúplné rodiny jsou běžné, že je to daň době.*

Komunistická strana Čech a Moravy: V oblasti rodinné politiky považujeme pokles rozvodovosti za prioritu. Domníváme se, že rozvodům lze předcházet dlouhodobou výchovou a vzděláváním. Legislativní kroky chceme nasměřovat do oblasti: a) školství, b) médií, c) ekonomiky. Za a, prolínání rodinné výchovy a výchovy k rodičovství celým výchovným procesem (úměrně věku žáků) spolu se znalostí základů rodinného práva a finanční gramotnosti. Za b, za veřejnou službu označit pořady, které ukazují soudržnost rodiny, její význam... (Kladné příklady jsou potřebné, protože mnohé děti vyrůstají v neúplných rodinách.) Za c, legislativní změny v oblasti ekonomické stability mladých manželství (výhodné novomanželské půjčky, vyšší porodné...)

Konzervativní strana: Zasadovat se o to, aby nebyly přijímány zákony, které rozvod usnadňují a tím snižují pocit zodpovědnosti za stav, který případně může být po jistou dobu nazývan kritickým. Přestože je tento stav z větší míry zaviněn jedním z partnerů, druhého partnera to nevyvazuje z odpovědnosti. Podpořili bychom naopak, jako rozšíření svobody volby, návrh, aby paralelně s dnešní formou sňatku bylo možné uzavřít takový sňatek, který by byl s dnes platnou formou totožný až na to, že by jej nebylo možné rozvést. Prosazování důrazného vzdělávání společnosti, především mladé generace, směrem k rodičovství, nejen prostřednictvím školy, ale také podporou projektů vedených občanskými institucemi a církvemi. Ekonomickým zvýhodněním úplných rodin (pro začátek odstraněním jejich znevýhodnění).

Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová: Možnosti politické strany zavést jednoduchá opatření, která by účinně bránila vysoké rozvodovosti a rozpadům rodiny, nejsou příliš velké, protože rozhodující roli tu má dlouhodobá výchova a tlak veřejného mínění. Přesto budeme : - Věnovat pozornost posilování občanského vědomí, že rodina není pouze jednou z alternativ partnerského soužití. - Soustavně hledat prostředky, jak posilovat tradiční rodinné soužití muže a ženy v sezdané manželské rodině. - Posilovat sociální status lidí usilujících o dobrý rodinný život, manželskou rodinu představovat jako normativní ideál. - Hodnotit rozpad rodiny jako selhání, která nepřináší ztrátu jenom postižené rodině, ale ve svém důsledku i blízkému okolí a celé společnosti. Partnery, kteří takto selhali, není možné jakkoliv trestat či odsuzovat, avšak ani zvýhodňovat. - Podporovat v hospodářské sféře ty podniky a organizace, které záměrně a systematicky vycházejí vstříc rodinám svých zaměstnanců a cíleně se snaží zmírnit rozpor mezi světem práce a světem rodiny. - Podporovat finančními granty z veřejných rozpočtů projekty občanských sdružení, které povedou k větší mezigenerační a sociální soudržnosti společnosti. - Vytvořit prostor pro podporu svépomocných rodinných aktivit. - Vytvořit systém podpory činnosti nestátních prarodinných organizací, Centra pro rodinu, Mateřská centra atd. - Budeme usilovat o přijetí zákona na podporu rodiny, který bude: a) definovat činnost ve prospěch rodin jako veřejně prospěšnou činnost b) deklarovat stálý zájem státu na hledání optimálních podmínek pro dobrý život rodin s dětmi c) motivovat mladé lidi k založení manželství d) ukládat orgánům státní správy a samosprávy provádět konkrétní činnosti ve prospěch rodin e) vytvářet předpoklady pro skutečnou rodinnou politiku státu Budeme prosazovat, aby nově přijímané zákony a podzákoné normy byly důsledně posuzovány též z hlediska jejich dopadu na rodinu. Považujeme za nutné provést z tohoto pohledu i analýzu stávajícího stavu právních norem.

SDŽ - Strana důstojného života: Nic nelze nařídit, ale je třeba, aby zde fungovaly dobré vzory, jedním z nich by měla být veřejná media a jejich propagování úplné rodiny jako správného vzorce chování.

Strana svobodných občanů: Rozvodovost bezdětných manželství (cca 30%) nepovažují Svobodní za problém, jde o svobodnou vůli dospělých osob. Rozvodovosti nelze zabránit zákonem, explicitní zákaz rozvodů nezamezí neúnosným neshodám v rodině. Návrh na rozvod je ale nutné považovat striktně za výpověď smlouvy a soud musí posuzovat právní důvody výpovědi. Svobodní jsou proti uzákonování alternativních svazků (registrované partnerství), které relativizují význam tradiční rodiny a vytvářejí společenské podhoubí pro rozvolnění rodinného svazku.

Věci veřejné: obecně ekonomická podpora-společné zdanění manželů, přídatky na děti, přídatky na děti v pěstounské péči či adopci-zde zrychlení a zjednodušení procesu, možnost i jednoho z rodičů se ucházet o adopci či pěstounskou péči, startovací byty pro novomanžele..., velkým problémem jsou sociální odbory na místních úřadech-zde osvěta, reorganizace, více mužů úředníků-zde mám nejsilnější zážitky z období rozvodu

C) Jak chcete podpořit, aby v případě rozpadu rodiny byly děti i nadále vychovávány oběma rodiči ve společné, případně střídavé péči?

ALTERNATIVA: *Zákonné předpoklady jsou dány ... s odvoláním na předchozí, je to o rodičích, čeho jsou schopni ...*

Česká pirátská strana: *Jde obvykle o rozhodování soudů - zákony společné ani střídavé péči nebrání, na "vině" je praxe u soudů - musí se změnit společenské klima. Je to i záležitost praktická pro společnou/střídavou péči je potřeba uzpůsobit zákony, vyhlášky ... tak, aby mohly např. děti přecházet z jedné školky/ly do druhé - což nebude za současné situace jednoduchý a krátkodobý proces.*

Dělnická strana: *Důsledně vyžadovat plnou vymahatelnost práva, které zaručuje, aby se důsledně plnilo rozhodnutí soudů a úřadů o další společné výchově či střídavé péči. Dítěti nesmí být odpírán styk s jedním z rodičů. V případě zabraňování styku musí okamžitě následovat řešení problému a trest. Nikdo si nesmí uzurpovat právo na výchovu dětí jen a jen pro sebe. Do těchto věcí musí mluvit pouze soudy a úřady a ne žádné feministické spolky, mající podporu v médiích.*

Komunistická strana Čech a Moravy: *Nelze podpořit v případě, pokud oba rodiče nemají zájem. Pokud oba souhlasí se společnou péčí, soud jim vychází vstříc. Střídavá péče má své klady, nenarušuje citovou vazbu k žádnému z rodičů, je dobrým řešením, pokud rodiče nežijí daleko od sebe, a dítě může navštěvovat jednu školu.*

Konzervativní strana: *Prvním předpokladem uplatnění této možnosti je zájem obou rodičů o výchovu dítěte / dětí, který nelze nijak vynutit. Pokud je tento zájem u obou rodičů přítomen, měly by soud nejen rozhodovat o následné péči zejména s ohledem na zájem dítěte, ale měla by být přijata taková opatření, která znemožní jednomu z rodičů svévolně platné rozhodnutí ignorovat – tzn., že je jisté v odůvodněných případech aktuálně platné rozhodnutí změnit (opět soudně), nicméně jednostranné svévolné porušení musí být výrazně sancionováno, a to tak výrazně, aby byl účinek preventivní, tedy aby samotná hrozba sankce účinně odradila od záměru rozhodnutí porušit.*

Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová: *Rozpad rodiny je tragickou událostí. Na prvním místě musí být respektovány oprávněné zájmy dětí, které musí hájit soud. Budeme prosazovat, aby vznikaly specializované rozvodové soudy s patřičně proškolenými soudci nejen v rodinném právu, ale i v oborech (např. psychologie) nutných ke správnému posouzení konkrétního případu.*

SDŽ - Strana důstojného života: *Jedinou možností je propagace společné péče a snaha o to, aby jí soudci co nejvíce využívali. Podporu pak vidím třeba ve školení soudců právě ve Skandinávských zemích, kde je tento systém běžný. A opět tu hrají výraznou roli media a jejich podpora v této oblasti.*

Strana svobodných občanů: *Soud by měl klást zájem dítěte při stanovení podmínek jeho výchovy na první místo a tudíž volit společnou či střídavou péči tehdy, je-li to v zájmu dítěte. Svobodní považují zkostnatělost soudů za vážný problém a navrhují reformu soudnictví směrem k přímé volbě soudců.*

Věci veřejné: jednoznačná podpora tomu modelu pro justici a pro sociální pracovníky-hájit zájmy dítěte, vést obě strany k tomu řešení, prosazovat v praxi rovnoprávnost otců

D) Jak chcete odstranit diskriminaci otců při rozhodování o svěření dítěte do péče? (Celých 92 % dětí je po rozvodu svěřováno do výlučné péče matek, přestože více než polovina otců žádá soudy o jejich svěření do své péče nebo o péči společnou či střídavou.)

ALTERNATIVA: *Ano, toto pokládám za obecný a velmi vážný problém! Je to však také navýsost individuální a těžko to lze do nějaké normy ukotvit ...*

Česká pirátská strana: *Necháme si od vás poradit :). Jak jsem psal výše, diskriminace je výsledkem rozhodování soudů a nikoli až tak našich zákonů - cestou je společenský tlak na změnu postoje soudců, uvádění tragických příkladů svěření dítěte do péče matky proti vůli otce, dobrých příkladů pečujících otců...*

Dělnická strana: *Rozhodně musí vymizet praxe, že dítě je automaticky svěřováno matce, kdy se mnohdy pořádně neprověřuje její schopnost vychovávat. Tam se to předpokládá jaksi automaticky, ale otec je zkoumán ze všech možných stran a pak mu není stejně vyhověno. Měla by se důsledně vést statistika těchto rozhodnutí a v případě, že jednotlivý soud má vysoké procento rozhodnutí, že je dítě automaticky přidělováno matce, tak by se měly případy zpětně prošetřit a zjednat nápravu. Když už se*

dva lidé rozvedou, tak by se měli dále podílet na výchově svých potomků, protože stále mají za ně spoluzodpovědnost.

Komunistická strana Čech a Moravy: *Tuto problematiku není nutné napravit změnou zákona, neboť právo dítěte na styk s oběma rodiči je zákoně zakotveno. Současná realita je ovlivněna postojem justice a stereotypy v aplikační praxi, které nemůže politik ovlivnit.*

Konzervativní strana: *Podpořili bychom, aby bylo možné (nikoli nutné) vynést soud o vině jednoho z manželů na rozpadu manželství, přičemž toto by mělo důsledky např. v rozhodování o přidělování dětí do péče, samozřejmě přednostně toho z partner, který na rozpadu rodiny vinu nenese. Naším úmyslem je tedy dát důraz na to, aby se do řeči zákonů týkajících se rozvodu znovu vrátil jazyk morálky.*

Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová: *Právě proto, aby soudy rozhodovaly kvalitně v zájmu dětí, chceme zavést specializované rozvodové soudy.*

SDŽ - Strana důstojného života: *Pokud se jedná o diskriminaci v soudních rozhodováních, pak je třeba, aby tyto pro muže tak nezáživné soudy, a tudíž ty, kterým se muži soudci vyhýbají opět začali soudit rovným dílem ženy i muži, pak určitě nastane nový pohled na uvedenou problematiku a protože jsme obecně pro porotní soud, kde chceme rovné zastoupení pohlaví, může právě tento aspekt výrazně napomoci skutečně odpovědnému rozhodování o svěření a výchově dětí*

Strana svobodných občanů: *Diskriminace otců neexistuje v zákoně, existuje jen předsudečné rozhodování soudců. Svobodní navrhuji systém, v němž by soudci vykonávali své poslání na dobu určitou a byli voleni. Nesli by tak odpovědnost za výkon svého povolání.*

Věci veřejné: *v konfliktních či jednostranných kauzách vždy mít znalecké posudky-tím objektivizovat práva otců*

3.2. Odpovědi v řazení dle politických stran

Odpovědi seřazené dle jednotlivých politických stran najdete na webové stránce sdružení Spravedlnost dětem:

www.iustin.cz

4. Světlo na konci tunelu?

Krizе rodiny a problémy porozvodové výchovy dětí jsou na okraji zájmu velkých politických stran. Zájem o tuto problematiku projevují pouze některé, spíše menší strany. Někdy i ony jsou dosud v zajetí určitých předsudků, které se týkají střídavé a společné výchovy. Nevědí, jak tyto problémy řešit, případně je ponechávají pouze na zodpovědnosti rodičů, která ale v době rozvodových tahanic bývá často utlumená. Z ankety však vyplynulo i mnoho pozitivních návrhů a zajímavých myšlenek, které by si naše politická reprezentace mohla vzít za své. Zvláště uvědomíme-li si, jak obrovského počtu našich občanů – a jejich voličů – se tento problém dotýká.

Obávám se ale, že výrazného zlepšení v našem zkorumpovaném opatrovnickém soudnictví můžeme dosáhnout pouze změnou zákona. Tak, aby jednoznačně preferoval společnou nebo střídavou péči obou rodičů před péčí pouze jednoho rodiče.